

Utbildningslandskapets regionala och lokala strukturer

Introduktion

För snart tjugo år sedan disputerade jag på en doktorsavhandling med titel *Perspektiv på kunskap och utveckling. Om attityder till högskoleutbildning i några perifera kommuner* (1996). Ett arbete som i sin tur tog avstamp i en studie från 1990 (*Högskole-rekrytering i olika delar av Värmland*). I avhandlingen fokuserades de regionala skillnader som fanns gällande utbildningsnivå och utbildningsstruktur såväl utifrån ett nationellt perspektiv som från ett regionalt kommunperspektiv. Den regionala nivån tog sin utgångspunkt från tre kommuner, där jag genomförde en undersökning bland invånare, politiker och industriföretagare med syftet att få kunskap om deras olika syn på högre utbildning utifrån ett regionalt utvecklingsperspektiv. Detta arbete följdes upp i en studie som publicerades 2002 med titeln *Den högre utbildningens olika strukturer*. I denna senare rapport förs en diskussion om huruvida avståndet till en högskola har betydelse för ungdomars benägenhet att påbörja en högskoleutbildning. Begreppen centrum och periferi utifrån ett geografiskt respektive mentalt perspektiv ges där en ny dimension.

Nyligen presenterade Universitetskanslerämbetet en rapport (2015) som visar

på att det alltså råder stora skillnader mellan olika län och mellan olika kommuner i landet avseende ungdomars benägenhet att påbörja högskolestudier. Syftet med föreliggande artikel är därför att sätta ljuset på det svenska utbildningslandskapets regionala strukturer utifrån ett utvecklingsperspektiv, med referens till de tre ovan nämnda rapporterna som belyser utbildningssituationen från 1980- och 1990-talet. Synen på kunskap och utveckling utifrån ett regionalt perspektiv är således ännu idag ett angeläget område att fokusera, även om vi kan konstatera att intresset bland ungdomarna att skaffa sig en högre utbildning relativt sett ökat. Vi kan samtidigt konstatera att de regionala skillnaderna i många avseenden ännu kvarstår. Mina empiriska exempel är hämtade från Värmland då de tidigare studierna genomfördes där och därmed kan en jämförelse över tid ske. Problematiken som här belyses är dock inte unik för Värmland utan har en relevans i många regioner i landet.

Kunskap, bildning och utbildning

Bernt Gustavsson, professor i Pedagogisk filosofi, menar att det inte finns några tydliga gränser mellan vad som kan definieras som vetande, kunnande och klok-

het (Gustavsson 2002). Det är kanske inte heller nödvändigt att göra en tydlig distinktion mellan dessa begrepp, utan istället lyfta fram att det är dess kombinationer som uttrycker olika människors kompetenser inom skilda områden? Kunskap handlar således inte enbart om teoretiskt kunnande utan måste också relateras till de olika erfarenheter som vi förvärvat genom praktisk handling. Till denna diskussion bör också bildningsbegreppet lyftas. Sverker Sörlin (professor i Idéhistoria) härleder begreppet bildning till den grekiska antiken och till romartiden där begreppen *paideia* i betydelsen fostran respektive *humanitas* i betydelsen mänsklighet användes (Sörlin 1996). Bildningsbegreppet fick något av en renässans under 1800-talet när Wilhelm von Humboldt (1767–1835), i egenskap av preussisk kultur- och utbildningsminister, betonade vikten av att när preussiska ämbetsmän examinerades skulle bildning vara centralt. von Humboldt menade att bildning dels utvecklar och förändrar människan, dels är en fri och självständig process, dels också att processen är livslång (Liedman 2006). Noteras bör i sammanhanget att det under denna tid enbart var relativt få personer som hade möjlighet att skaffa sig en högre utbildning, vilket innebar att hans bildningsideal enbart kom en intellektuell elit till del. Dagens diskussion om bildning lever en relativt tynande tillvaro. Dzin (2009) lyfter fram denna problematik i sin doktorsavhandling om den akademiska formella kunskapens varugörande, där hon menar att vi idag lever i ett kunskapssamhälle där de ekonomiska vinsterna är i fokus samtidigt som kunskapens bildande värde

tonats ned. Vårt kunskapssamhälle ställer således allt högre krav på att kunskap ska vara användbar och till nytta menar Gustavsson (2002).

Det är dock främst den formella kunskapen (vanligtvis förvärvat inom akademien) som är föremål för diskussionen idag och som ofta också anses vara den kunskapsform som skapar utveckling och välfärd i samhället. Inte sällan konfronteras vi med rankinglistor där det framgår i vilken utsträckning elever inom grund- och gymnasieskolan presterar i relation till elever i andra länder samt i vilken utsträckning ungdomarna efter avslutat gymnasium väljer att påbörja en högskoleutbildning. Under senare tid har inte minst PISA-undersökningarna (Programme for International Student Assessment) varit föremål för diskussion. Med utgångspunkt tagen från resultatet i PISA-undersökningen år 2012 kan vi exempelvis konstatera att svenska 15-åringars genomsnittliga resultat försämrats mest i relation till alla andra OECD-länder. Totalt 25 av 34 länder visar på en bättre prestation än Sverige i matematik och naturvetenskap och vad gäller läsförståelse presterar 19 länder bättre än Sverige (OECD 2014).

Om vi ser på genomförda satsningar inom den högre utbildningen utifrån ett internationellt perspektiv, framgår att flertalet länder byggt ut den eftergymnasiala utbildningen under de senaste decennierna. Denna utbyggnad har resulterat i att den yngre befolkningen initialt visat på ett ökat intresse för högre utbildning och från sekelskiftet kan vi se att andelen 25–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning inom OECD-länderna i genomsnitt ökat från 26 till 41 procent.

Utbildningsnivån ökade mest markant i början av perioden, vilket gäller för såväl Sverige som för OECD-genomsnittet. Det finns även länder med lägre utbildningsnivå som under senare tid byggt ut den eftergymnasiala utbildningen betydligt, vilket sammantaget innebär att befolkningens utbildningsnivå inom OECD sannolikt kommer att fortsätta att öka. Ett tydligt exempel på hur målmedvetna satsningar på den eftergymnasiala utbildningen påverkat intresset för högre studier är Sydkorea, där 67 procent av den yngre befolkningen idag har en eftergymnasial utbildning, medan motsvarande andel för den äldre befolkningen är 15 procent (UKÄ 2015).

Andelen invånare i Sverige som har en eftergymnasial utbildning ligger över OECD-genomsnittet och vi kan samtidigt konstatera att det bland dem som är under 25 år hade 45 procent skaffat sig en eftergymnasial utbildning år 2013, medan motsvarande andel i gruppen 25 år och äldre var 29 procent. Skillnaden mellan grupperna är i paritet med OECD-genomsnittet (UKÄ 2015).

Skillnaden i utbildningsnivå mellan könen är relativt sett stor, såväl utifrån ett nationellt perspektiv som i internationell jämförelse. År 2013 hade 52 procent av kvinnorna och 38 procent av männen i Sverige i åldern 25–34 år minst två års eftergymnasial utbildning. Genomsnittet inom OECD samma år var 46 procent för kvinnorna och 35 procent för männen (UKÄ 2015). Till detta bör också lyftas fram de allttjämt betydande regionala skillnader som finns vad avser såväl invånarnas formella utbildningsnivå som ungdomarnas intresse av att skaffa sig en högskoleutbildning.

Det regionala utbildningsklimatet

Uppsala, Stockholm och Skåne är de län i landet som visar på den högsta andelen som påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder, medan Gotland, Jämtland och Västerbotten utgör de län som visar på den lägsta andelen. Medan 49,9 procent av invånarna i Stockholms län har påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder är motsvarande andel för Jämtlands län 35,4 procent för 2014. Riksgenomsnittet är samtidigt 43,6 procent (UKÄ 2015).

Om vi ser till skillnaden i övergång till högskolestudier mellan könen framträder också här en betydande diskrepans. För riket som helhet har 36 procent av männen påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder, medan motsvarande andel för kvinnorna är 51,8 procent. En skillnad på 15,8 procentenheter. Om vi tittar närmare på differenserna i övergång vid 24 års ålder mellan könen på länsnivå, framgår att Norrbottens län respektive Kronobergs län visar på de största skillnaderna med 20,9 procentenheter respektive 20,8 procentenheter till kvinnornas förmån. Inget län i landet visar på en högre övergång för männen. Den relativt sett minsta skillnaden i övergången mellan könen finner vi i Stockholms län där differensen är 14,3 procentenheter (UKÄ 2015).

Om vi lämnar länsnivån och istället fokuserar kommunnivån framträder här en ännu tydligare bild av såväl skillnader totalt sett mellan kommunerna som den könsmissiga skillnaden i benägenheten att påbörja högskolestudier inom kommunerna. De kommuner som uppvisar den högsta övergången till högskolestudier bland ungdomar till och med 24 års ålder är Dan-

deryd, Lidingö och Täby kommuner. Lägst andelar uppvisar kommunerna Skinnskatteberg, Sorsele och Arvidsjaur. Medan 79 procent av ungdomarna till och med 24 års ålder påbörjade högskolestudier i Danderyd är motsvarande andel för Skinnskatteberg 15,8 procent (UKÄ 2015).

Lägger vi här till den könsmässiga dimensionen framträder en ännu tydligare bild än vad som redovisats ovan vad avser intresset att skaffa sig en högskoleutbildning. Medan till exempel 82,3 procent av kvinnorna i Danderyd påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder är motsvarande andel för männen 6,9 procent i Skinnskatteberg (UKÄ 2015).

Om vi blickar tillbaka till de inledande åren under 1990-talet kan vi konstatera att det givetvis skett en betydande ökning totalt sett i landet vad avser invånare med en högskoleutbildning, liksom också andelen ungdomar som väljer att påbörja en högre utbildning. Samtidigt framgår att de relativa regionala skillnaderna alltså kvarstår. Danderyd, Lund och Lidingö tillhör idag, vilket också var fallet år 1994, de kommuner i landet som uppvisade en befolkning med den högsta formella utbildningsnivån. Motsvarande förhållande återfinns vi i samma kommuner vad gäller andelen ungdomar som påbörjade en eftergymnasial utbildning (Blom 1996).

I min doktorsavhandling (Blom 1996) studerade jag också i vilken utsträckning det geografiska avståndet till en högskola kunde påverka ungdomars val att studera vidare. De slutsatser jag bland annat drog av mina studier för nära tjugoo år sedan var att närhetsfaktorn till en högskola/universitet hade en betydelse i sammanhanget, men också utbildningstraditionen i regio-

nen och då också relationen till regionens näringslivsstruktur (Blom 1996). Närhetsfaktorn till en högskola eller universitet har givetvis en viss betydelse i sammanhanget, men jag vill samtidigt hävda att traditionen och därmed också synen på högre utbildning generellt sett är av större betydelse vid valet att investera i en högskoleutbildning.

Empirin i nämnd avhandling hämtades från tre geografiskt perifera kommuner i Värmland. Geografiskt perifera i bemärkelsen avstånd till centralkommunen Karlstad och till den högskola (numera universitet) som där finns. De valda kommunerna var Årjäng, Eda och Torsby vilka samtliga utmärkte sig av att invånarna dels uppvisade en låg formell utbildningsnivå i relation till såväl länet som till riket som helhet, dels visade på en relativt låg benägenhet att påbörja en högskoleutbildning.

Vi kan dock konstatera att de intra regionala skillnaderna i Värmlands län är relativt oförändrade, idag tjugofem år senare. Ser vi till övergången till högskolestudier i de Värmländska kommunerna för läsåren 1988/89–1992/93 framgår att Karlstad, Hammarö och Kils kommuner hade den högsta andelen högskolenybörjare medan Torsby, Munkfors och Årjängs kommuner uppvisade den lägsta andelen (Blom 1996). Ser vi till dagens situation framgår att Hammarö och Karlstads kommuner alltså intar en tätopposition och att Munkfors och Årjäng fortfarande återfinns bland de kommuner i länet som uppvisar den lägsta övergången till högskolestudier. Noteras bör i sammanhanget att statistiken inte är helt analog mellan nämnda år, då underlaget från 1988–1993 utgår från antalet högskolenybörjare i relation till antalet

invånare i åldern 18–64 år, medan underlaget från 2015 utgår från andelen ungdomar som påbörjat högskolestudier till och med 24 års ålder.

Väl medveten om problematiken i statistikunderlagets direkta jämförbarhet anser jag det ändå möjligt att kunna föra en diskussion om de regionala förhållandena över tid. Förutom att vi skulle kunna uttrycka det som att utbildningslandskapet under de senaste tjugofem åren varit relativt oförändrat, sett till hur intresset för högre utbildning utvecklats mellan kommunerna, har givetvis intresset för högre utbildning ökat totalt sett bland samtliga kommuner. Den tidigare mera entydiga diskussionen om att benägenheten att påbörja högre utbildning är relaterat till avståndet från centralkommunen Karlstad bör dock revideras. Grums kommun är grannkommun till Karlstads kommun och mellan de båda kommuncentra är avståndet cirka 25 kilometer. Kommunikationerna mellan kommunerna är relativt väl tillgodosedda. Restiden mellan Grums centrum och Karlstads universitet är till exempel cirka 50 minuter enkel väg. Restiden med bil enkel väg är cirka 30 minuter. Noteras bör i sammanhanget att Karlstads universitet inte enbart är det lärosäte till vilka invånare i Grums kommun söker sig till för att studera. Det primära är istället att se till i vilken utsträckning det finns ett intresse av högre utbildning i kommunen. Medan totalt 28 procent påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder i Grums kommun är motsvarande andel för Karlstads kommun 46,9 procent. Om vi gör en uppdelning mellan könen framgår att 41,8 procent av kvinnorna i Grums kommun har påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder medan

motsvarande andel bland männen är 16,9 procent, vilket för övrigt är den näst lägsta andelen i länet. Motsvarande andelar för Karlstads kommun är för kvinnorna 54,2 procent respektive 40 procent för männen (UKÄ 2015).

Vi får således för Grums kommun finna andra orsaker till vad som ligger bakom det relativt sett låga intresset för högre studier än att enbart relatera till det geografiska avståndet. Näringslivsstrukturen i kommunen är i hög utsträckning såväl direkt som indirekt beroende av pappersbruket Gruvöns bruk som ägs av Billerud-Korsnäs AB. Bruket har 880 anställda och är världsledande inom fluting (Billerud-Korsnäs 2015). Kommunens invånarantal är 8 966 (SCB 2015). I en studie från 2001, där samtliga avgångsklasser från högstadiet i Grums fick svara på en enkätundersökning om tankar om vidare studier, framgick att intresset för att såväl välja ett teoretiskt inriktat gymnasieprogram som att studera vidare inom högskolan var för många ungdomar fjärran (Blom 2002). Även att dessa intervjuer genomfördes för fjorton år sedan kan vi utifrån dagens statistik konstatera att det alltså finns ett relativt sett lågt intresse bland ungdomarna i kommunen att välja en högskoleutbildning, särskilt vad gäller männen. Om vi blickar tillbaka 30–40 år i tiden var, framförallt för den manliga gruppen av ungdomarna i kommunen, den tvååriga yrkesinriktade gymnasieutbildningen som också hade en direkt inriktning mot arbete på Gruvöns bruk ett attraktivt val. Många av dem som påbörjade en anställning vid bruket direkt efter grundskolan, eller efter nämnd gymnasieutbildning, blev ofta kvar fram till pensionen. Idag är situatio-

nen betydligt annorlunda. Idag efterfrågas i stor utsträckning personal med högskoleutbildning och också yrkeserfarenhet för att få anställning på Gruvöns bruk liksom att rörligheten bland personalen är betydligt högre än tidigare. Även att det därmed skett betydande förändringar under åren i vad företaget numera efterfrågar för kompetenser, kan vi konstatera att det fortfarande finns en tydlig "eftersläpning" i hur framförallt dagens manliga ungdomar i Grums kommunen tänker om utbildning och yrkesval. Ofta brukar det hänvisas till "brukskultur" och tradition i dessa sammanhang. Dessa generella och något svepande epitet används ofta i diskussioner om samhällen som i olika utsträckning varit förknippade med en relativt ensidig näringsstruktur och där det ofta funnits en större arbetsgivare på orten. Denna definition överensstämmer mycket väl med Grums kommun, men samtidigt befinner sig inte kommunen i en geografisk definierad periferi sett till närheten till länets centralort, vilket i sig på ett mera påtagligt sätt skulle kunnat bryta upp det mönster vi här ser. Det är således svårt att nå kärnan i problematiken och därmed också finna lösningar på att hos främst de manliga ungdomarna skapa ett intresse för att investera i en högre utbildning.

Om vi håller oss kvar i Värmlands län kan vi samtidigt konstatera att Eda kommun, som angränsar till Norge, också uppvisar ett lågt intresse bland ungdomarna att påbörja högskolestudier. Eda kommun, som invånarmässigt är jämförbart med Grums kommun, var också en av de kommuner jag i min doktorsavhandling studerade med fokus på synen på högre utbildning (Blom 1996). Eda

kommun har sedan mina studier för nära tjugo år sedan genomgått en betydande strukturförändring. Från att tidigare haft en näringsstruktur som främst varit inriktad på tillverkningsindustri samt jord- och skogsbruk är idag handel och service den betydande näringsinriktningen. I kommunens centralort Charlottenberg har under de senaste tio åren ett större shoppingcenter med dryga 60 butiker etablerats med en primär inriktning mot den norska marknaden. Invid shoppingcentret finns även hotell och annan servicelaterad verksamhet. Denna, relativt sett utifrån kommunens storlek, betydande satsning skapar en stor efterfrågan på arbetskraft vilket är positivt ur arbetsmarknadssynpunkt för såväl kommunen som för pendlingsområdet. De kompetenser som efterfrågas för att arbeta inom shoppingcentret och därtill relaterade verksamheter ställer generellt sett inte krav på högskoleutbildning. Sett utifrån ett regionalt utvecklingsperspektiv innebär detta att det å ena sidan finns stora möjligheter till arbete i kommunen, men å andra sidan blir incitamenten för många ungdomar som lämnar gymnasiet att påbörja en högskoleutbildning litet. Detta får samtidigt sättas in i perspektivet att det även historiskt sett funnits ett relativt lågt intresse bland ungdomarna från Eda kommun att gå vidare till högskolestudier. Vi kan här dra paralleller till situationen i Eda kommun, med den problematik jag ovan tog upp om Grums kommun. I båda fallen är traditionen i kommunerna – föräldrars utbildningsnivå – att studera vidare låg och näringsstrukturen är såväl i Eda som i Grums kommuner relativt ensidig, vilket i sig kan innebära en instabi-

litet över tid. Vi skulle i detta sammanhang kunna uttrycka det som att det är en ny form av ”brukskultur” vi nu kan se utvecklas i Eda kommun där handel ersätter tillverkningsindustrin. Andra exempel på denna problematik är när kommuner relativt ensidigt satsar på turismnäringen när den traditionella näringen sviktar.

Intrakommunala diskrepanser

I diskussionen om ungdomars benägenhet att skaffa sig en högskoleutbildning stannar diskussionen ofta på läns- respektive kommunnivå. Jag vill därför här ta ett steg vidare och diskutera de också inomkommunala skillnaderna som finns. Det är dock svårt att få fram statistik gällande övergång till högre utbildning nedbrutet på församlingsnivå varför jag istället här tar utgångspunkt i elevers genomsnittliga meritvärde från årskurs 9. Detta då jag upplever att resultatet ändå kan ge en viss indikation på elevernas framtida studieval och därmed också benägenheten att påbörja en högskoleutbildning.

Jag väljer att här fortsätta min diskussion genom att ännu en gång hämta underlag från Värmlands län och denna gång från Karlstads kommun. Som vi tidigare kunnat konstatera är det relativt många ungdomar kommande från Karlstads kommun som påbörjat en högskoleutbildning vid 24 års ålder. Såväl totalt som nedbrutet på män respektive kvinnor är andelarna högre än riksgenomsnittet.

Om vi återvänder till elevernas olika meritvärden i Karlstads kommun relaterat till de befintliga grundskolorna framgår här mycket tydliga skillnader (se figur 1). Vad som tydligt framgår är att det genom-

snittliga meritvärdet mellan de olika grundskolorna och därmed också de olika stadsdelarna i Karlstad centralort liksom i kransorterna skiljer sig åt. Vålbergsskolan och Nyeds skola är lokaliserade i kransorterna Vålberg respektive Molkom. Vålberg är lokaliserad cirka 20 kilometer från centralorten och Molkom cirka 30 kilometer från centralorten. Det högsta möjliga meritvärdet är 340 poäng för de elever som läst 17 ämnen. Av sammanställningen i figur 1 framgår att de intrakommunala skillnaderna är relativt stora. Sammantaget flickor och pojkar framgår att Engelska skolan uppvisar det högsta meritvärdet på cirka 260 poäng, medan meritvärdet på Vålbergsskolan samtidigt uppvisar ett genomsnittligt meritvärde på 206 poäng. Om vi ser till skillnaderna i meritvärde mellan flickor och pojkar varierar meritvärdena betydligt, vilket inte minst framgår när vi jämför resultatet hos flickorna på Engelska skolan (268,2 poäng) med resultatet bland pojkarna på Frödingskolan (154,8 poäng).

Avslutande diskussion och slutsats

Jag vill med denna diskussion dels belysa det regionala utbildningsklimatets olika dimensioner, dels lyfta fram den relativa ”tröghet” som finns vad gäller förändringen över tid avseende övergången till högskoleutbildning.

Som framgår av mitt resonemang ser jag en problematik i att enbart diskutera den regionala utbildningsstrukturen utifrån ett läns- och kommunperspektiv. Inte sällan diskuteras i relativt övergripande ordalag hur de mera befolkningstäta storstadslänen i landet uppvisar såväl en högre formell

Grundskolan - Slutbetyg årskurs 9

Uppdelat per kön

Läsåret 2014/15

Vald organisation: [Karlstad](#)

ANALYSSTÖD EXCEL NYTT UPPVAL

Organisation huvudman	Flikar					Pojkar				
	Antal elever	Andel (%) elever	Andel (%) som uppnått kunskapsnivån i alla ämnen	Andel (%) behörig yrkesprog.	Genom- snittligt meritv. (17)	Antal elever	Andel (%) elever	Andel (%) som uppnått kunskapsnivån i alla ämnen	Andel (%) behörig yrkesprog.	Genom- snittligt meritv. (17)
Karlstad, Totalt	374	47	86	93	239,7	419	53	83	89	214,2
Karlstad, Kommunal	312	47	85	92	234,7	355	53	81	88	208,2
Karlstad, Fristående	62	49	95	~100	265,0	64	51	91	~100	247,6
Engelska Skolan i Karlstad	59	48	97	100	268,2	63	52	92	~100	251,3
Frödingskolan 7-9	25	48	56	64	216,1	27	52	37	41	154,8
Hultsbergsskolan 6-9	26	49	85	~100	222,5	27	51	85	~100	211,6
Iländaskolan	52	42	94	~100	254,6	72	58	92	~100	216,5
Mariebergsskolan	48	55	77	~100	223,2	39	45	90	~100	221,1
Norrstrandskolan Terra Ignis	38	51	89	~100	238,8	36	49	78	~100	207,1
Norrstrandskolan Ventus Aqua	59	62	90	~100	250,2	36	38	81	~100	207,6
Nyeds skola 7-9	..	30	16	70	81	~100	211,2
Rudsskolan 7-9	39	33	87	~100	224,1	81	68	89	91	217,7
Thoren Framtid Karlstad	..	75	25
Vällbergsskolan 4-9	18	46	89	~100	228,3	21	54	62	~100	183,8

Figur 1. Slutbetyg årskurs 9 i Karlstads kommun läsåret 2014/15.

Källa: Skolverket 2015.

utbildningsnivå bland befolkningen som en högre relativ övergång till högskoleutbildning bland ungdomarna. När vi närmare studerar förhållandena på kommunnivå framträder dock en annan bild, som inte sällan visar på relativt stora regionala skillnader inom länen. Dessa skillnader är inte alltid relaterade till ett geografiskt avstånd till centralkommunen i länet och därmed också ofta till en högskola eller universitet.

De skillnader i utbildningsbenägenhet vi kan skönja mellan kommunerna inom ett län kan vi även se inom kommunerna. Framgår gör att förutsättningarna att i ett senare skede gå vidare till högre

utbildning för elever kommande från olika stadsdelar och/eller kransorter visar på betydande variationer, inte minst vad gäller mellan könen. Jag vill därför hävda att det inte är fruktbart att enbart diskutera vad som är geografiskt centralt eller perifert utifrån ett rekryteringsperspektiv, utan här bör även dimensionen ”mentalt” centrum-periferi lyftas in i debatten vilket skapar något av ”mikroperifera” problematik (Blom 2000).

Givetvis är de många satsningar som sker inom högskolan avseende distansutbildning/blended learning viktiga för att kunna erbjuda studiemöjligheter för dem som dels har svårigheter att fysiskt ta sig

till en högskola, dels för dem som önskar studera men samtidigt befinner sig i yrkeslivet eller av andra anledningar behöver flexibilitet i sina studier. Dock kvarstår problematiken att det finns stora grupper av invånare som oavsett geografiskt avstånd inte ser högre utbildning som ett alternativ. Samtidigt är det viktigt att poängtera att en högskoleutbildning inte är den enda möjliga vägen för ungdomarna att erhålla ett framtida arbete och en högskoleutbildning är inte heller ett alternativ för alla, utan vårt samhälle behöver olika kompetenser inom olika yrkesområden. Den problematik jag vill sätta ljuset på är att det däremot ska finnas förutsättningar för dem som önskar investera i en högskoleutbildning och att utgångspunkten är den enskilda individens tankar och önskemål om den egna framtida utbildningsvägen.

Det jag ser som viktigt att lyfta fram i debatten om ungdomars syn på högre utbildning är att vi därmed inte får glömma bort den grupp ungdomar som kan tänka sig att skaffa sig en högskoleutbildning och som geografiskt finns i något av vad jag skulle kunna benämna ”utbildningsskugga” till våra högskolor och universitet. Denna utbildningsskugga är inte alltid relaterad till geografiska avstånd utan kräver därför andra insatser för att överbrygga det ”avstånd” som vi utifrån denna diskussion kan konstatera finnas i olika miljöer. Detta arbete blir särskilt viktigt i tider när vi möter många nyanlända, inte minst ungdomar, som inte sällan riskerar att hamna i en periferi som inte alltid har geografiska förtecken.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det givetvis skett mycket under den

period sedan jag inledde mina studier om ungdomars syn på högre utbildning, men vi kan samtidigt se att många av de regionala skillnader som fanns för dryga tjugo år sedan alltså kvarstår idag.

Referenser

- BillerudKorsnäs (2015) <http://billerudkorsnas.se> (hämtat 20 oktober)
- Blom, T. (1990) *Högskolerekrytering i olika delar av Värmland – Bakgrund, samband, åtgärder*. Arbetsrapport 90:15. Högskolan i Karlstad. Karlstad.
- Blom, T. (1996) *Perspektiv på kunskap och utveckling. Om attityder till högskoleutbildning i några perifera regioner*. Meddelanden från Göteborgs universitets geografiska institutioner. Serie B Nr 89. Göteborg.
- Blom, T. (2000) Microperiphery in Mega-Cities. In Majoral, R. Jussila, H. and Delgado-Cravidão. (Eds.) *Environment and Marginality in Geographical Space. Issues of land use, territorial marginalization and development in the new millennium*. Ashgate Publishing Limited. Aldershot. England.
- Blom, T. (2002) *Den högre utbildningens olika strukturer. Karlstads universitet och Grums kommun i fokus*. Arbetsrapport Nr 7. Avdelning för geografi och turism. Samhällsvetenskap. Karlstads universitet. Karlstad.
- Dzin, A. (2009) *Kunskapsnyer och kunskapens vyer. Om kunskapsrådets effektiviserings- och universitetens själ, med exempel från Karlstads universitet*. Karlstad University Studies, 2009:14.
- Gustavsson, B. (2002) *Vad är kunskap? En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Stockholm, Liber.
- Liedman, S-E. (2006) *Ett oändligt äventyr*, Viborg, Bonnierpocket.
- PISA (2014) *PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and what they can do with what they know*. OECD.
- SCB (2015) www.statistikdatabasen.scb.se (hämtat 15 oktober)

Skolverket (2015) SIRIS. Kvalitet och resultat i skolan. <http://sir.is.skolverket.se/> (hämtat 20 oktober)

Sörlin, S. (1996), *Universiteten som drivkrafter: globalisering, kunskapspolitik och den nya intellektuella geografin*, Stockholm, SNS Förlag.

Universitetskanslerämbetet (2015) *Rekrytering till högre utbildning från Sveriges län och kommuner*. Statistisk analys. 2015-09-30/6.

Universitetskanslerämbetet (2015) *Universitet och högskolor. Årsrapport 2015*.

Thomas Blom, docent i kulturgeografi vid Karlstads universitet

UPPROP!

Redaktören söker efter fler manus till Geografiska Notiser. Forskare, lärare och studenter. Alla är varmt välkomna att skicka in material för granskning och publicering till redaktionen.

Vänäs Fyr i Karlsborg.